

1

2

Sateenkaariperheet ry:n perhepoliittiset tavoitteet vuosille 2018–2022

3

4

”Hlbt-i-toimintaohjelma, translaki, sijaissynnytys, perhevapaat, vanhemmuuslaki ja useamman kuin kahden juridinen vanhemmuus”

5

6

7

Mitä perhepoliittisella ohjelmalla haetaan?

8

9

10

11

12

13

Tämä asiakirja koskee yhdistyksen *perhepoliittisia* tavoitteita ja suuntaa yhdistyksen tekemää *vaikuttamistyötä*. Sateenkaariperheet ry on tehnyt perhepoliittista vaikuttamistyötä jo viime vuosituhannen puolelta lähtien. Monia tärkeitä tavoitteita on saavutettu. Tärkeimpinä voi mainita perheen sisäisen adoption ja avioliiton. Merkittäviä saavutuksia on myös saatu perhevapaiden osalta. Moni asia on kuitenkin vielä kesken. Sateenkaariperheiden lasten ja vanhempien asemasta löytyy vielä lukuisia puutteita, jotka olisivat korjattavissa lainsäädännöllisin uudistuksin.

14

15

Painopistealueena sukupuolen moninaisuus

16

17

18

19

20

Perhepoliittisesta ohjelmaa *fokusoidaan* asettamalla painopistealue. Kaudelle 2018–2022 painopistealueeksi on valittu sukupuolen moninaisuus. Tarkoitus on kiinnittää huomioita sukupuolivähemmistöihin kuuluvien vanhempien, heidän perheidensä ja perhettä suunnittelevien tilanteisiin. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat esimerkiksi trans-, inter- ja muunsukupuoliset sekä transvestiitit.

21

22

23

24

25

26

Vaikuttamistyötä on painopistealueen asettamisesta huolimatta tarkoitus tehdä laaja-alaisesti ja ajankohtaisesti kysymyksiin reagoiden. Painopiste kuitenkin auttaa yhdistyksen vaikuttamistyötä keskittymään erityisesti tiettyyn teemaan, jonka on koettu jääneen vaille riittävää huomiota aiemmassa vaikuttamistyössä. Painopiste asetetaan tämän tavoiteohjelmaa ajaksi, ja seuraavassa ohjelmassa asetetaan toinen painopistealue. Sateenkaariperheet ry:n tavoitteet liittyvät lapsiperheellisyteen, vanhemmuuteen ja perheellistymismahdollisuuksiin.

27

28

29

30

Sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta keskeisiä *lapsiperheellisyteen liittyviä* asioita ovat translain vanhemmuuteen ja perheellistymiseen liittyvät ulottuvuudet, hedelmöityshoitojen saatavuus sekä luopuminen vanhemmuuden sukupuolittamisesta väestötietojärjestelmässä ja vanhemmuuslainsäädännössä.

31

32

Perhepoliittiset tavoitteet vuosille 2018–2022

33

34

35

”Hlbt-i-toimintaohjelma, translaki, sijaissynnytys, perhevapaat, vanhemmuuslaki ja useamman kuin kahden juridinen vanhemmuus”

36

37

38

1. Valtionhallinnon toimintaohjelma seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi

39

40

41

42

43

44

45

Sateenkaariperheiden lasten ja vanhempien hyvinvoinnin takaaminen vaatii, että valtionhallinto ottaa kokonaisvaltaisen vastuun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikan luomisesta, toteuttamisesta ja riittävästä rahoituksesta. Monet haasteet ovat poikkihallinnollisia ja niihin voidaan vastata vain kokonaisvaltaisen toimenpideohjelman voimin, kuten muiden vähemmistöryhmien osalta on jo aiemmin todettu. Suomi on yksi harvoista Länsi-Euroopan maista, jolla ei koskaan ole ollut minkäänlaista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikkaa.

46 2. Sukupuolen moninaisuuteen liittyviä lapsiperhe-elämän haasteita purettava

47 Sukupuoleltaan moninaiset vanhemmat, heidän puolisonsa ja lapsensa kohtaavat sekä
48 arkielämän syrjintää että lainsäädännön puutteita. Trans-, inter- ja muunsukupuolisten
49 fyysistä koskemattomuutta ei ole kyetty turvaamaan eikä heidän lisääntymisterveydellisiä
50 oikeuksiaan kunnioiteta. Sukupuolen juridisen korjaamisen jälkeen väärän sukupuolen
51 merkinnät jäävät pitkään haittaamaan ja sekoittamaan perheen elämää.

- 52 ○ *Translaki on korjattava ihmisoikeusperustaisesti ja itsemäärämisoikeuteen*
53 *perustuvaksi. Translaissa olevasta transsukupuolisten*
54 *lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksesta on luovuttava välittömästi.*
- 55 ○ *Sukupuolivähemmistöihin (mukaan lukien intersukupuoliset) kuuluvien puolisoineen*
56 *on saatava kaikki hedelmöityshoidot ja korvaukset yhdenvertaisilla perusteilla.*
57 *Sukusoluja on myös voitava tallettaa myöhempää käyttöä varten.*
- 58 ○ *Sukupuoleltaan moninaisten vanhemmuus tunnistettava oikein*
59 *vanhemmuuslainsäädännössä. Luovutaan vanhemmuusmerkintöjen*
60 *sukupuolituksesta.*
- 61 ○ *Transtaustan turhaan paljastavat merkinnät väestö- ym. rekistereissä poistettava,*
62 *muutettava tarvittaessa esim. vanhemmuuden kirjaamisessa käytettävää kieltä.*

63

64 3. Perheellistymismahdollisuuksien laajentaminen

- 65 ○ *Säädetään kotimainen, syrjimätön sijaissynnytyslaki*
66 Sijaissynnytys on säädeltävä kotimaassa. Sijaissynnytyksen täyskiellosta johtuvat
67 epäviralliset ja ulkomaiset järjestelyt aiheuttavat riskejä kaikille osapuolille.
68 Lainsäädännön lisäksi palvelujärjestelmän tuki perheille on olennaisen tärkeä.
69 Sijaissynnytyslainsäädännön on oltava yhdenvertainen, eikä se saa sisältää
70 rajoituksia, jotka eivät ole lapsen edun kannalta tarpeellisia. Järjestelyiden pitää olla
71 avoimia myös sateenkaariperheille samoin edellytyksin kuin muille. Asian valmistelu
72 pitää tehdä perusteellisesti ja tarkastellen avoimesti kaikki vaihtoehdot.
- 73 ○ *Yhdenvertaiset hedelmöityshoidot kaikille sateenkaariperheille julkisilla klinikoilla ja*
74 *oikeudenmukaiset sairausvakuutuskorvaukset yksityisistä hedelmöityshoidoista*
75 Julkiset hedelmöityshoitoklinikat kieltäytyvät edelleen hoitamasta
76 sateenkaariperheitä, huolimatta Sosiaali- ja terveysministeriön uusista kiireettömän
77 hoidon perusteista ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslautakunnan linjauksesta. Kelan
78 tulee uudistaa korvausperusteensa vastaamaan STM:n ja lautakunnan linjauksia
79 sateenkaariperheiden syrjimättömyydestä hedelmöityshoidoissa. Sen mukaisesti
80 myös naisparien ja itsellisten naisten inseminaatiohoidot lahjasoluilla tulee ottaa
81 sairausvakuutuksen piiriin.
- 82 ○ *Rohkaistaan sateenkaariperheitä ja lastensuojelua lisäämään sijaishuollon*
83 *perhehoitoa sateenkaariperheissä*
84 Suomessa toimii joitakin mies- ja naispareja sijaisvanhempina.
85 Sateenkaariperheiden toimimiselle perhehuollon resurssina nykyistä laajemmin ei
86 ole lainsäädännöllisiä esteitä. Sen sijaan lastensuojelun ammattilaisten ja
87 järjestöjen tulee aiempaa aktiivisemmin kutsua ja rohkaista myös
88 sateenkaariperheitä harkitsemaan sijaisvanhemmuutta ja tukiperheenä toimimista.
- 89 ○ *Adoptioyhteistyötä etsittävä sellaisten ulkomaisten toimijoiden kanssa, jotka*
90 *sijoittavat lapsia sateenkaariperheisiin. Kotimaisissa adoptioissa kehitettävä*
91 *ammattilaisten osaamista, jotta sijoituspäätöksiä ei tehdä syrjivin perustein.*
92 Tasa-arvoisen avioliittolain tui mahdolliseksi, että samaa sukupuolta oleva pari voi
93 hakea adoptiovanhemmiksi yhdessä. Samaa sukupuolta olevan parin hakemus on

94 arvioitava ja lapset sijoitettava perheisiin yhdenvertaisin perustein. Ulkomaisen
95 adoption osalta suomalaisten toimijoiden on aktiivisesti etsittävä yhteistyötä
96 sellaisten kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kanssa, jotka sijoittavat lapsia
97 myös sateenkaariperheisiin.

98

99 4. Perhevapaiden uudistaminen

100 Perhevapaajärjestelmään pyritään lähivuosina tekemään kokonaisuudistus. Uudistuksen
101 tulee huomioida perheiden moninaisuus, sateenkaariperheiden tilanteet ja perheiden
102 valinnanvapaus.

- 103 ○ *Perhevapaat mahdollistetaan myös etävanhemmille ja useammalle kuin kahdelle*
104 *vanhemmalle.*
- 105 ○ *Perhevapaat on joustavasti jaettavissa lapsen vanhempien ja muiden lapsen*
106 *hoivasta vastaavien kesken perheen tarpeiden mukaisesti.*
- 107 ○ *Etuuksien nimet ja lainsäädännön kieli korjataan huomioimaan perheiden*
108 *moninaisuus, myös sateenkaariperheiden osalta.*
- 109 ○ *Lainsäädännön kieli muutetaan sukupuolineutraaliksi, mikä edistää sekä tasa-arvoa*
110 *että sukupuolen moninaisuuden huomioimista.*

111

112 5. Useamman vanhemman perheiden tilanteet

113 Yhä useammassa perheessä lapsella on useampia kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa.
114 Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin kun on kyse uusperheestä, apilaperheestä tai
115 polyamorisesta perheestä. Lapsen etu vaatii, että jokaista hänen tosiasiallista
116 vanhemmuussuhdettaan tuetaan ja suojataan. Lapsi luo kiintymyssuhteen jokaiseen
117 vanhempaansa vanhempien lukumäärästä riippumatta.

- 118 ○ *Tapaamisoikeus voitava sopia tai määrätä myös sosiaaliselle vanhemmalle*

119 Lain on mahdollistettava määrätä lapselle tapaamisoikeus muuhun kuin lapsen
120 oikeudelliseen vanhempaan silloin, kun se on lapsen edun mukaista. Vanhemmilla
121 tulee olla myös mahdollisuus sopia etukäteen tapaamisoikeudesta muulle kuin
122 oikeudelliselle vanhemmalle.

- 123 ○ *Vanhempien saatava sopia keskenään huoltajuudesta myös muulle kuin*
124 *oikeudelliselle vanhemmalle*

125 Sosiaalilautakunnan tulee voida vahvistaa vanhempien sopimus huoltajuudesta
126 myös silloin, kun vanhemmat esittävät huoltajuutta muulle kuin oikeudelliselle
127 vanhemmalle.

- 128 ○ *Perhe-etuudet useamman vanhemman ja kodin tilanteessa*

- 129 ■ *Perhevapaat on joustavasti jaettavissa useamman vanhemman ja kodin*
130 *kesken. Perhevapaajärjestelmä mahdollistaa jokaisen vanhemman*
131 *lyhytaikaisen kotona olon lapsen syntymän yhteydessä.*

- 132 ■ *Elatustuen määräytymisen säätely ja ohjeistus useamman vanhemman*
133 *perheissä*

- 134 ○ *Useamman vanhemman juridinen vanhemmuus mahdollistettava*

135 Lapsen kaikkien varhaisten kiintymyssuhteiden turvaaminen lapselle on mahdollista
136 varmistaa ainoastaan myöntämällä kaikille lapsen tosiasiallisille vanhemmille
137 juridisen vanhemman asema. Useamman kuin kahden vanhemman vanhemmuus
138 voitaisiin juridisesti vahvistaa ainakin kahdella tavalla.

139

140

141

- *Perheen sisäisessä adoptiossa ei kenenkään tarvitse luopua vanhemmuudestaan*

142

143

144

145

146

147

148

149

Nykyään voidaan uusperheissä vahvistaa uuden vanhemman juridinen vanhemmuus perheen sisäisessä adoptiossa. Järjestelmän ongelma on se, että yhden vanhemman on tässä tilanteessa luovuttava vanhemmuudestaan. Usein lapsen etu todellisuudessa vaatisi sekä suhteen luomista uuteen vanhempaan että yhteyden säilyttämistä jo olemassa oleviin vanhempiin. Naisparin tilanteessa tämä voisi esimerkiksi tarkoittaa, että lapsen tosiasiallisen etäisän ei tarvitsisi luopua vanhemmuudestaan, jotta lapsi voisi saada turvaton asema siinä kodissa, jossa pääasiallisesti elää.

150

- *Vanhemmuuslaki (katso seuraava kohta)*

151

152

153

154

Silloin kun lapsella on jo syntymästään alkaen useampia kuin kaksi vanhempaa, juridinen vanhemmuus on mahdollista vahvistaa jo ennen lapsen syntymää. Tämä voisi toteutua vanhemmuusolettaman ja/tai tunnustamisen kautta vanhemmuuslakia uudistamalla.

155

156

6. *Vanhemmuuslaki*

157

158

159

Vanhemmuuslaki mahdollistaa tulevien vanhempien väliset sopimukset vanhemmuudesta, useamman vanhemman vanhemmuuden, yhdistää äitiys- ja isyytlait ja luopuu vanhemmuuden oikeudellisesta sukupuolittamisesta

160

161

- Juridisessa mielessä turhasta jaosta äitiyteen ja isyyteen luovutaan. Laki puhuu vanhemmuudesta.

162

- Luovutaan vanhemmuusolettamasta (isyysolettamasta) kokonaan.

163

164

- On oltava mahdollisuus tunnustaa lapsen vanhemmuus ilman, että kukaan muu joutuu luopumaan vanhemmuudesta.

165

166

167

- Useamman kuin kahden vanhemman perheessä voitava sopia sitovasti useamman vanhemman oikeudellisesta vanhemmuudesta ennen lapsen alulle saattamista (Hollannin mallin mukaisesti).

168

169

170

171

7. *Vanhemmuuden ja huoltajuuden instituutioiden rinnalle tulee luoda vaihtoehtoisia juridisia instituutioita, joissa hoivan vastuuta voidaan jakaa moninaisemmilla tavoilla lapselle tärkeille aikuisille vanhempien sopimuksen tai tuomioistuimen päätöksen mukaan.*

172

173

8. *Kaikkien perheiden Eurooppa*

174

- *Sateenkaariperheiden vapaa liikkuvuus ja perhesuhteiden yhteinen tunnustaminen*

175

176

177

178

179

180

181

182

Sateenkaariperheet kohtaavat epäinhimillisiä tilanteita muuttaessaan tai matkustaessaan Euroopan sisällä. Lapsi saattaa menettää juridisen vanhempansa ylittäessään rajan maahan, jossa samaa sukupuolta olevien vanhemmuutta ei tunnusteta. Perhelainsäädäntö ei ole vielä Euroopan Unionin päätösvallassa, mutta komission on ehdotettava lainsäädäntöä, joka edellyttää siviilioikeudellisten asiakirjojen tunnustamista koko Euroopassa. Tällöin kunkin maan on tunnustettava toisessa maassa hyväksytty syntymätodistus, adoptioasiakirja, avioliittotodistus jne, vaikka maille ei voida asettaa vaatimusta perhelainsäädännön harmonisoinnista.

183

184

- *Maahanmuutto- ja pakolaiskysymyksissä sateenkaariperheet huomioitava perheenäheidän oikeudellisista suhteistaan riippumatta*

185 Turvapaikka on myönnettävä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kohdistuvan
186 vainon vuoksi, myös lähialueiltamme tuleville. Itäisen Euroopan kiristyneet asenteet
187 ja lainsäädäntö seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan ovat erityinen uhka
188 lapsiperheille, joita saattaa uhata esimerkiksi lapsen aiheeton huostaanotto samaa
189 sukupuolta olevan parin perheestä. Perheiden yhdistämisen yhteydessä on
190 huomioitava mahdolliset sateenkaariperhesuhteet, joilla suurella todennäköisyydellä
191 ei ole juridista asemaa lähtömaassa.

192

193 9. *Perhepalvelut kohtaavat kaikenlaiset sateenkaariperheet asiallisesti ja riittävään tietoon*
194 *nojautuen*

195 Lapsiperheet kohtaavat säännöllisesti lasten ja perheiden kanssa työskenteleviä
196 ammattilaisia hyvinvointipalveluissa. Ammattilaisilla tulee olla riittävät perustiedot
197 sateenkaariperheistä ja valmiuksia kohdata perheiden moninaisuutta ylipäätään.
198 Palveluntarjoajilla on velvollisuus kouluttaa henkilökuntaansa, huolehtia syrjimättömyyden
199 ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden toteutumisesta, tasa-arvo- ja
200 yhdenvertaisuusohjelmien laatimisesta ja sateenkaariperheiden aktiivisesta kutsumisesta
201 palveluiden piiriin.

202

203 10. *Opetussuunnitelmat ja oppimateriaalit sisältävät tietoa perheiden moninaisuudesta*
204 *varhaiskasvatuksessa, yleissivistävässä ja ammatillisessa/akateemisessa koulutuksessa.*

205 Perheiden moninaisuus ja sateenkaariperheet ovat luonteva ja tärkeä aihe kaikenikäisille
206 oppijoille. Ammattilaiset saavat valmiuksia kohdata asiakkaita ja puuttua erityisiin
207 haasteisiin, joita sateenkaariperheet kohtaavat. Lapset ja nuoret saavat eväitä omaan
208 kasvuun: moninaisuustaidot tekevät jokaisen olon helpommaksi ja antavat kaikille tilaa
209 hengittää. Perheiden moninaisuus ja sateenkaariperheet erikseen mainiten tulee liittää
210 kaikkien koulutustasojen opetussuunnitelmiin. Opetussisällöt on jalkautettava myös
211 oppimateriaaleihin, joissa sateenkaariperheiden tulee näkyä muutenkin kuin erillisinä
212 lukuina.

213